

I skoleserien har vi nu fortalt historien om alle skolerne i Hejnsvig Sogn. I de sidste to artikler vil vi se på forholdet mellem kirken og skolen - i dette nr. ser vi tilbage på de gode gamle dage, og i næste nr. ser vi på, hvilke muligheder der er for et godt samarbejde mellem skolen og kirken i fremtiden.

Artiklerne denne gang er skrevet af tidligere skoleinspektør- og lærerpar Gertrud og Ernst Madsen, som har skolens kasket på. Tidligere sognepræst i Hejnsvig, Ove Noe Nielsen, som ser sagen fra kirkens side.

Tak for jeres bidrag til skoleserien!

På redaktionens vegne
Frands Pedersen

Fra et ”forældre-barn” forhold til ligeværdige partnere!

Som indledning til sin prædikensamling fortæller digterpræsten Kaj Munk om Vedersø Sogns opståen med kirken som fortæller. Vi springer lige ind i fortællingen:

Der kom også en skole ved kirkens fod. *”Hvem er så du?” sagde kirken. ”Jeg er da en skole. Sådan bygger de så mange over det hele land. Jeg skal gøre børn til mennesker. Ved kundskab.”* *”Til fromme mennesker?”* spurgte kirken. *”Vistså - vistså!”* svarede skolen. *”Det er godt. Velkommen skal du være, skole. Børnene, det er snart det vigtigste af alt, hvad os betros. Tag dig af dem. Lær dem at begynde dagen med en morgensang og et Fadervor og gør dem så til oplyste, forstandige og ihærdige mennesker, så hjælper du mig udmærket, skole”,* sagde kirken. *”Tak!”* svarede skolen.

Der er ingen tvivl om, at Kaj Munk med denne skildring har ramt rigtigt. Det var skolens opgave. Den kom som et barn af kirken, og den kom først og fremmest for at gøre børnene til fromme mennesker. Placeringen af kirkens budskab var det helt centrale i skolens virke, og så fik børnene det andet givet i tilgift. De skulle lære at læse, for at de kunne læse Bibelen. *”Søg først Guds rige og hans retfærdighed, så skal alt det andet gives i tilgift.”* Barnet - skolen

skulle have det kristne budskab ind med modernismen og give det videre.

Os, der konsulterede den 7. klassede skole, husker at mindst en tredjedel af timerne var bibelhistorie og salmevers. Og generationerne før os havde meget mere. Der var ikke religionsundervisning – nej, der var kristendomsforkyndelse.

Kirkens forælderrolle

Og der var ingen tvivl om, at kirken tog forælderrollen alvorligt. En ny skole blev indviet af stedets præst, som også var selvskreven som formand for skolekommissionen og havde et stort ord at sige, når der skulle vælges lærere. Han havde lov til at komme og overvære kristendomsundervisning og overhøre eleverne, om de nu lærte nok, hvilket med tiden dog blev sådan, at han kom og overværede eksamen ved skoleårets slutning. Jo, kirken holdt barnet i kort snor.

Skolen blev et vanartet barn

Men med de skolelove og hele den sekularisering, der kom i 1950'erne og især i 60'erne, hvor vi fik hele debatten om indoktrinering og et kuld af lærere, der ikke havde et forhold til kristendommen, så blev skolen, om jeg så må sige ”et vanartet

barn". Der skete en kraftig nedskæring af timetallet og en ikke lille del af lærerne brugte de få kristendomstimer til noget andet. Alt dette var tydeligt at mærke i konfirmandstuen. Børnene kunne ikke Trosbekendelse eller Fadervor.

Kirken sov tornerosesøvn

Og kirken ville ikke se tingene i øjnene. Den har jo altid været 2-3 årtier, ja, nogle gange et århundrede bagud. "Kirken skal forkynde, og skolen skal lære!" sagde man. Man opførte sig præcis som forældre gjorde. Man ville/turde ikke sige fra. Man satte ingen grænser. Man drog ingen konsekvenser, selv om det var åbenbart for enhver, at børnene "sultede". Men der var undtagelser fra det vanartede. En klasselærer (som vel at mærke ikke var medlem af Folkekirken) sagde til sine elever: "Nu skal I til at gå til præst. Så skal I have lært Trosbekendelsen og Fadervor." Og så lærte han dem det. Og så sagde han: "Så skal I gå i kirke, og jeg skal nok spørge præsten, om I kommer!" Det var grænser og konsekvens.

Da kirken vågnede

I lang tid havde kirken nægtet at se tingene i øjnene og lænede sig op ad de frivillige organisationer, hvor der jo blev forkyndt, hvilket nu også tyndede ud, men det er en anden sag.

Men så vågnede kirken, nej, det tog for resten lang tid. Vi var nogen omkring Herning (Ove Noe Nielsen var præst i Fredens Kirke i Herning fra 1973 til 1984, red.) og andre steder, der begyndte med børnegudstjenester om lørdagen og kunne samle 2-300 børn til gudstjenester én gang om måneden, men det var alligevel for lidt.

Så var det, at biskoppen i Århus, Herluf Eriksen, lidt efter lidt blev klar over - trods kollegaers og Kirkeministeriets modstand - at der skulle gøres

Fredens Kirke i Herning

noget, hvis ikke den næste generation skulle stå uden viden om kristendom. Herluf Eriksen foreslog, at kirken skulle undervise 3. eller 4. klasse i kristendom. Og han mente det alvorligt, fordi han også indrømmede, at det krævede en medhjælper til præsten, for at han kunne klare det. Dertil kunne man bruge en sognemedhjælper, hvilket han tidligere selv havde været en arg modstander af.

Det var en meget svær fødsel, men det er lykkedes, og det er nok den største og rigeste landvinning, kirken har gjort i mange årtier. Man blev sig sin opgave voksen, at man havde et ansvar for dåbsundervisningen.

Mini-konfirmander i Hejnsvig

I 1995 begyndte man så med mini-konfirmander i Hejnsvig og Vesterhede. Man sammenkaldte forældrene til et orienteringsmøde. Forinden havde man kontaktet skolen og mødt en enestående samarbejdsvilje, hvilket senere gav sig udtryk på den måde, at jeg fik lov at komme ned i klassen og agitere for undervisningen. Forældrene var nemlig meget opsat på, at det skulle i gang, men det var børnene ikke. Forældrene opfordrede mig til ovennævnte agitation på skolen. Det lykkedes, og vi kunne første år notere 80% tilslutning, som de følgende år blev fulgt op af 90-95% tilslutning, så der faktisk kun var de børn, der havde en anden religion, der ikke kom.

Nu er skolen ikke mere et barn af kirken - nu er man ligeværdige partnere, hvilket også har ført til et videre kirke-skole samarbejde i Ribe Stift. Og så har vi nået meget, for den bedste måde at modstå de nye religioner og islam på er, at vi selv er rodfæstet i vor egen tro. Her vil jeg gerne citere en far fra det første orienterende møde for forældre til mini-konfirmander. Han sagde om nødvendigheden: "Det er (biiiiib - for her brugte han et ord, som ikke står i min ordbog!) nødvendigt, for at de kan vide, hvor de selv står i det virvar, vi har i dag."

I dåbsbefalingen står der: "Idet I døber dem .. og idet I lærer dem at holde det, som jeg har befalet jer!" Det skulle mine konfirmander kunne udenad, men de fleste sagde: "Idet I lærer dem at holde alt, jeg har befalet jer!"

Det er det, kirken og skolen skal stå sammen om.

Ove Noe Nielsen
Ikast

Skolen - et barn af kirken

Udsagnet i overskriften var engang korrekt. I vore dage indskrænker dette familieforhold sig nok mest til nogle praktiske foranstaltninger, uden at disse skal forklejnes.

Hver skole havde en embedsprotokol som ved Donslund og Hejnsvig skole, men ikke ved Vesterhede Skole, som var en såkaldt biskole betjent af lærere fra Hejnsvig. I embedsprotokollen er noteret mange vægtige oplysninger og puksigheder.

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet udsendte i 1889 et cirkulære underskrevet af J. F. Scavenius om børns forsømmelser. En af de få gyldige grunde til forsømmelse var "Fravær paa Grund af Konfirmationsforberedelse" - altså gik kirken forud for skolen.

Præsten er fortaler for en skole

Vesterhede var biskole indtil 1901 og havde ingen embedsbog. I embedsbogen for Hejnsvig skole kan der på nogle indlagte løblande bl.a. læses: "1735 skrev Provsten til Amtmanden, at der hidtil ingen Skole havde været i Grindsted og Hejnsvig Sogne, kun Degnen havde givet nogen Undervisning, som Sognefolket havde lønnet efter Lejlighed. Præsten ønsker hjærtelig, at de gode Tanker som Hans Majestæt Kongen havde fattet, maatte komme til Udførelse, Gud til Ære og Sognets Ungdom til Nytte."

Det vil føre for vidt at skrive om alle embedsbogens emner, men lærer Kr. Thomsens oplysninger om sig selv fortæller om lærernes nære forhold til kirken: "Efter at have været Vinterlærer ude i Vestjylland og læst Dels privat til Skolelærerexamen bestod jeg denne Examen i Aaret 1888. Mit første Embede var Lærerembedet ved Tostrup Skole, Aalborg Amt; mit Andet Kirkesanger og Skolelærer i Dollerup, Viborg Amt, hvorfra jeg forflyttedes til mit nuværende den 13. Juni 1900. Herrens Miskundhed har været stor imod mig, han har givet mig en levende Tro paa alle mine Synders naadige Forladelse, han har betroet mig en stor Gerning i hans Vingaard at vogte "Jesu smaa Lam"; han har givet mig et Hjem, hvor der er Mennesker, der elsker mig. For alt dette skal alene den Kære Herre Jesus have Tak."

Den nye skole blev bygget i 1907. Herom beretter embedsbogen bl.a.: "Grundstenen til Bygningen nedlagdes i Overværelse af en Del af Skoledistriktets Beboere af Sognepræsten P. Lauridsen i den tredje Guds Navn. Ved Indvielsen, der foretoges den 12. Oktober 1907, indviede ovennævnte Sognepræst Skolen ved at lægge et Gudsord hen til de Forsamledes Hjærter."

I 1932 slutter den førelsen af embedsbogen. Der

er dog "visitatspåteninger" fra biskoppen, diverse faginspektører og fra amtsskolekonsulent N. H. Nielsen fra 1947 og enkelte notater frem til 1958.

Biskoppen skal spørge om lov

I Donslund skoles embedsbog findes et notat fra 1934: "16. April besøgte jeg med Skolekommissionens og Lærer Christensens Tilladelse Donslund Skole og samtalede med Børnene om "Profeterne".

Sign. S. M. Westergaard

Det er første påtegning i de to embedsbøger, der klart fortæller, at båndene mellem kirke og skole er løsnet. Tidligere skulle en biskop ikke spørge om tilladelse til at aflægge visitats i skolen.

Selv efter 1934 var det dog et faktum, at sognepræsterne i mange sogne stadigvæk var formænd for skolekommissionerne. Men skolelovene fra slutningen af 30'erne, slutningen af 50'erne og midten af 70'erne med tilhørende cirkulærer udtyndende kraftigt forbindelsen mellem skole og kirke, godt hjulpet på vej af indoktrineringsdebatten og bekendtgørelsen om forældres ret til at bede deres børn fritaget for deltagelse i skolernes kristendomsundervisning. Præsternes naturlige plads som formænd i skolekommissionerne bortfaldt helt i forbindelse med kommunesammenlægningen i 1970. Der var ikke længere sammenfald mellem sogne og kommuner. Formuleringen: "Skolen er et barn af kirken" var ikke længere sand. Alligevel fortsatte samarbejdet, nu mere uformelt - og mellem ligeværdige.

Skole-kirke samarbejde i Hejnsvig

Da vi i 1969 kom til Hejnsvig etableredes hurtigt forbindelse til sognepræst Verner Andersen. Vi fik sammen udfærdiget en liste over de vigtigste salmer og salmemelodier og en fordeling af disse mellem skole og konfirmandundervisning. Denne liste, som i dag vel kunne kaldes en "kanon", blev senere velsignet i lærerrådet og fulgt i en årrække. Desuden traf præsten og jeg en aftale om placeringen af konfirmandundervisningen, og Verner Andersen indbød til, at skolen også fremtidig var velkommen til at holde juleafslutning i kirken.

Her er kun kort berettet om de vigtigste tegn på forbindelsen mellem kirke og skole. I efteråret 2006 vil man i Egnsbogen kunne læse en gennemgang af disse og andre emner i artiklen: "Støvede protokoller."

Gertrud og Ernst Madsen
Løjt Kirkeby